

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Hallituksen kehysriihessä hyväksytty ylimääräinen 58 miljoonan euron säästö kotoutumisen edistämiseen kohdentuu laskennallisiin korvauksiin. Leikkausten yhteydessä hallitus toteuttaisi normin purkuja, joka vähentäisivät kuntien hallinnollisia tehtäviä ja toisivat säästöjä. Esityksen mukaan säästöjä laskennallisista korvauksista ei voida toteuttaa, mikäli kotoutumista ei kumota eräitä kunnan tehtäviä, joihin kunta saa 61§ mukaista laskennallista korvausta. Esityksen mukaiset normien purut eivät kuitenkaan vähennä tosiasiallisesti kuntien tehtäviä, vaan kyse on marginaalisista muutoksista, eivätkä niitä voida suhteuttaa leikkausten suuruuteen. Esityksestä jää epäselväksi mihin arvio normien purkujen säästövaikutuksista perustuu.

Esityksessä myönnetään, että kunnille jää edelleen laajoja vastuita maahanmuuttajien kotoutumisen edistämässä, ja kokonaisuudessaan 58 miljoonan euron leikkaus tasonalennuksineen vaikuttaa todennäköisesti myös näiden palveluiden laatuun ja kattavuuteen, mikä voi vaikeuttaa kotoutumisen pitkäjänteistä kehittämistä ja seurannan toteuttamista paikallisesti. Kuitenkin 2025 tapahtuvien uudistuksien lähtökohtana on ollut, että valtiolta siirtyvät tehtävät rahoitetaan täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta.

Vantaan kaupunki on myös aiemmissa lausunnoissaan esittänyt huolensa siitä, että rahoitus ei ole riittävä kattamaan kasvavaa palvelutarvetta. Laskennallisen korvauksen leikkaukset voivat vähentää kuntien tarjoamia palveluita ja kiihdyttää muuttoliikettä kasvukeskuksiin ja erityisesti suuriin kaupunkeihin. Suuret kaupungit kantavat pääasiallisen vastuun uusista Suomeen muuttavista henkilöistä ja kasvavista asiakasmääristä kotoutumispalveluissa.

Valtionosuusrahoituksen tulisi vastata sekä tarvetta että vastuun laajuutta. Hallitus on omassa hallitusohjelmassaan sitoutunut tähän periaatteeseen: "hallitusohjelman mukaan valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Peruspalvelujen valtionosuuslain mukaan tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää

myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti. “

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

Laskennallisten korvausten alentamisen vaikutuksia on vaikeaa arvioida kokonaisuutena, sillä ne eivät ole korvamerkittyjä. Laskennallisia korvauksia käytetään kuitenkin kunnassa laajasti kotoutumista edistävien palveluiden järjestämiseen jo nyt, ja vuodesta 2025 alkaen muun muassa kotoutumislain 2§:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanottamiseen, osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin, kotoutumissuunnitelman laatimiseen, ohjaukseen ja neuvontaan, monikielisen yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutukseen, tulkitsemiseen ja muuhun kotoutumista edistävään toimintaan. On siis odotettavissa, että leikkauksilla on vaikutuksia kunnan mahdollisuuksiin toteuttaa näitä palveluita täysimääräisesti kaikille niitä tarvitseville.

Esityksessä alennettaisiin merkittävästi kuntien ja hyvinvointialueiden saamia laskennallisia korvauksia erityisesti alle 7-vuotiaista kuntaan muuttaneista lain 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuista lapsista. Korvausten pieneneminen vaikeuttaisi lasten kotoutumiseen panostamista, juuri maahan tulleiden lasten erityistarpeiden huomioimista sekä mahdollisesti heijastuisi varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen palveluohjauksen vähenemisen kautta.

Esityksen mukaan perustoimeentulon myöntämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta luopuminen heikentäisi kuntien taloutta arviolta noin 105 miljoonalla eurolla vuosina 2025–2028 siten, että vaikutukset alkaisivat vuonna 2026 ja olisivat suurimmillaan vuonna 2027.

Suurimmat vaikutukset kohdistuisivat niihin kuntiin, joissa on eniten momentin 32.50.30 piirissä olevia henkilöitä. Näistä henkilöistä 75 % on tilapäistä suojelua saavia (ukrainalaisia). Vantaalla oli lokakuussa 1627 henkilöä, jolla on oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella. Heillä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen, vaikka he olisivat työnhakijoina, joten ainoa mahdollinen tukimuoto on toimeentulotuki. On ristiriitaista ja epä johdonmukaista, että suurimmat leikkaukset kohdistuvat kuntiin, joissa on eniten sotaa paenneita ukrainalaisia, vaikka Suomi on tukenut voimakkaasti Ukrainaa koko sodan ajan.

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Hallitus esittää kumottavaksi kunnan ja hyvinvointialueen velvollisuutta laatia monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja monialainen kotoutumissuunnitelma sekä kunnan velvollisuus tarvittaessa laatia perheen kotoutumissuunnitelma. Kotoutuja-asiakkaille tehdään joka tapauksessa lainmukaiset osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelmat, joten säästöjä ei tästä muutoksesta synny.

Kotoutujien tilanteet ovat niin moninaisia, että hyvinvointialueen kanssa tehtävä monialainen yhteistyö on kuitenkin tarpeellista. Hallinnolliset tehtävät eivät tosiasiallisesti vähenny, vaan pahimmillaan asiakkaille tehdään useita päällekkäisiä suunnitelmia ja tiedon kulku heikkenee. Perheen kotoutumissuunnitelmia on pääasiassa laadittu hyvin vähän, joten normin purulla ei ole tässäkään käytännön vaikutusta. Kunnan näkökulmasta on myös huolestuttavaa, että hyvinvointialueelta vähennetään lakisääteisiä velvollisuuksia, mikä voi aiheuttaa kohderyhmälle tarjottaviin palveluihin säästöpainetta.

Kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmää koskeva pykälä kumottaisiin. Muutos on hyvin pieni, eikä sillä voida arvioida olevan merkittäviä säästövaikutuksia.

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

Tehtävien keventämisenä esitetään luopumista velvoitteesta laatia kotoutumisohjelmasta alkuvaiheen palveluita kuvaava asiakirja. Koska lakimuutos tulisi voimaan vasta ensi vuonna, Uudenmaan ELY-keskus joka tapauksessa vaatii kuntia laatimaan asiakirjan tämän vuoden puolella, jotta kunta on oikeutettu laskennallisiin korvauksiin vuonna 2025. Samoin kunnan on suunniteltava ja valmisteltava muut kumottavat palvelut osana kotoutumisohjelmaa.

Esityksessä ehdotetaan myös kevennyksiä kotoutumisen edistämisen suunnitteluun, kehittämiseen ja seurantaan, mutta näitä ei ole vielä tarkennettu.

Yhteenvetona voidaan todeta, että on hyvän hallintotavan vastaista ja kuntien kannalta kohtuutonta muuttaa kotoutuslakia tässä vaiheessa, kun muutosten voimaantuloon on kaksi kuukautta ja suuri osa valmisteluista on ehditty tehdä kunnissa. Esitetyt muutokset ovat hatarasti ja kiireessä valmisteltuja, eikä toivottujen säästöjen vaikutusta pystytä arvioimaan riittävästi. Tässä kohdin olisi järkevää käydä esitetyt muutokset läpi kuntien kanssa ja arvioida niiden vaikutukset kokonaisuutena.

Lisäksi laskennallisten korvausten leikkauksilla heikennetään selvästi kunnan mahdollisuuksia toteuttaa lakisääteisiä palveluita ja nopeuttaa sekä tehostaa kotoutumisen edistämistä. Tämä on suorassa ristiriidassa hallituksen omien tavoitteiden kanssa. Suomen kokonaisetua ei palvele se, että kuntien edellytyksiä suoriutua kotoutumisen edistämisestä heikennetään esityksessä kuvatulla tavalla.

Isotalus Birgit

Vantaan kaupunki/sihteeristö - Suvi Linden, Kansainvälisten asiakkaiden palvelupäällikkö